

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 7 juli 2016

Mål nr

B 1326-15

KLAGANDE

BQ

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Förseelse mot jaktlagen

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Göta hovrätts dom 2015-02-09 i mål B 2475-13

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom frikänner Högsta domstolen BQ.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

BQ har yrkat att han ska frikännas.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Vid 22-tiden den 31 januari 2013 framförde BQ sin bil med en hastighet om ca 40 km/h på en enskild väg i södra Småland. Plötsligt fick han se ett vildsvin komma upp på vägen. Han bromsade, men lyckades inte undvika en lättare sammanstötning. Han körde fram en bit på vägen för att sedan vända och köra tillbaka. När han kom till platsen för sammanstötningen kunde han inte se några spår efter vildsvinet. Hans uppfattning var att djuret inte hade skadats.
2. Dagen efter inspekterade BQ bilen. Den hade fått bara en obetydlig skada. BQ talade med sin hustru om det inträffade. Han bestämde sig sedan för att ringa till polisen och anmäla händelsen, vilket skedde strax efter kl. 11.30. Han har förklarat att han trodde att polisen behövde uppgiften för den statistik som förs över viltolyckor. Han visste inte att han var skyldig att anmäla sammanstötningen när den inte hade lett till vare sig personskada, skada på djuret eller någon egentlig skada på bilen.

3. Tingsrätten dömde BQ för att han av grov oaktsamhet hade underlåtit att snarast möjligt anmäla sammanstötningen till polisen. Även hovrätten har fällt till ansvar. Hovrätten ansåg att det förhållandet, att BQ inte visste att han var skyldig att anmäla händelsen, inte kunde fria honom från ansvar och att han därmed hade begått brottet uppsåtligen.

Den rättsliga regleringen

4. Enligt 26 § första stycket 3 jaktlagen (1987:259) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om anmälningskyldighet i fråga om vilt som har varit inblandat i en sammanstötning med ett motorfordon. Genom 40 § jaktförordningen (1987:905) har regeringen meddelat sådana föreskrifter. De gäller bl.a. vildsvin och innebär att föraren av ett motorfordon är skyldig att snarast möjligt märka ut olycksplatsen och att underrätta polisen om det inträffade. Den som med uppsåt eller av grov oaktsamhet underlåter att fullgöra underrättelseskyldigheten ska enligt 45 § jaktlagen dömas till böter om gärningen inte är belagd med straff i lagen (1951:649) om straff för vissa trafikbrott. I ringa fall ska dock inte dömas till ansvar.

5. Anmälningsskyldigheten syftar till att i största möjliga mån undvika att vilt utsätts för onödigt lidande till följd av olyckor. Tidigare krävdes för anmälningsskyldighet att djuret hade skadats eller dödats. Det kravet togs bort den 1 januari 2010 bl.a. på grund av de bevisvärigheter som det ledde till. I samband med lagändringen anfördes att den vanligaste förklaringen till underlåtenhet att anmäla viltolyckor torde vara bristande kunskap om gällande rätt. Utan att skälen till det utvecklades närmare, angavs att bristande kunskap om skyldigheten att anmäla en viltolycka inte påverkar ansvarsfrågan. (Se prop. 2008/09:191 s. 9 och 17 f.)

6. Enligt den ursprungliga lydelsen av 45 § jaktlagen krävdes uppsåt eller oaktsamhet för att straffansvar skulle inträda. Kravet på att oaktsamheten ska vara grov för att föranleda ansvar infördes i mitten av 1990-talet. I förarbetena angavs att gärningar som begås av oaktsamhet, som inte är grov, inte utgör ett så allvarligt problem att det är motiverat med ett straffansvar. Ett exempel som nämnades var att den försumlige trots allt hade visat vilja att följa regelsystemet men i något avseende misslyckats med det. Fortfarande skulle dock ett medvetet åsidosättande av reglerna och de svårare fallen av vårdslösa beteenden föranleda ansvar. (Se prop. 1994/95:23 s. 67.)

Frågan i Högsta domstolen

7. Frågan i Högsta domstolen är främst vilken inverkan på bedömningen av skuldfrågan som det ska ha att BQ inte kände till omfattningen av anmälningsskyldigheten.

Kravet på subjektiv täckning

8. Enligt 1 kap. 2 § brottsbalken gäller som huvudregel att en gärning ska anses som brott endast då den begås uppsåtligt. Om det är särskilt föreskrivet kan straffansvar dock inträda också om gärningen begås av oaktsamhet. Som har framgått gäller i detta fall att oaktsamheten måste vara grov för att det ska vara fråga om brott.

9. Kravet på uppsåt eller, om det är särskilt föreskrivet, oaktsamhet gäller de olika förutsättningar som ställs upp för att ett handlande ska vara straffbart. I vilken utsträckning som de olika brottsförutsättningarna ska vara täckta av gärningsmannens uppsåt eller oaktsamhet (subjektiv täckning) varierar emellertid från fall till fall. Bara undantagsvis har lagstiftaren tagit ställning till hur kravet på subjektiv täckning närmare ska vara utformat. Ledning för bedömningen får därför sökas huvudsakligen i praxis och i rättslitteraturen.

10. En särskild fråga är i vilken mån som sådana rättsregler, i eller vid sidan av ett straffbud, som har betydelse för straffbarheten ska omfattas av gärningsmannens uppsåt eller oaktsamhet. Den grundläggande regeln är att det inte är en förutsättning för straffrättsligt ansvar att gärningsmannen kände till den regel som innehåller själva straffbestämmelsen. Fastän man inte vet att en gärning är straffbelagd eller man har misstagit sig beträffande omfattningen av en straffbestämmelse, som man har brutit emot, kan man alltså fällas till ansvar. Om okunskapen var uppenbart ursäktlig kan man dock vara fri från ansvar enligt den regel om ansvarsfrihet i vissa fall av straffrättsvillfarelse som finns i 24 kap. 9 § brottsbalken. (Se prop. 1993/94: 130 s. 55 ff.)

11. I åtskilliga fall betraktas emellertid olika rättsliga förutsättningar för straffrättsligt ansvar som en del av sakförhållandena som normalt ska vara subjektivt täckta. Som exempel kan nämnas att det för straffansvar krävs subjektiv täckning av att förarbehörighet saknades (olovlig körning; 3 § trafikbrottslagen), av att de uppgifter som man röjde var sekretessbelagda (brott mot tystnadsplikt; 20 kap. 3 § brottsbalken) och av att egendomen tillhörde någon annan (stöld; 8 kap. 1 § brottsbalken). Numera krävs det också, till skillnad från tidigare, subjektiv täckning av att det råder ett införsel förbud beträffande en viss vara för att den handlande ska kunna fällas till ansvar för brott mot lagen (2000:1225) om straff för smuggling.

12. När det – som i det här aktuella fallet – är fråga om en bestämmelse som föreskriver en viss handlingsplikt ställs frågan på sin spets huruvida den grundläggande regeln om att det för straffansvar inte krävs att gärningsmannen kände till kriminaliseringen kan upprätthållas, eller om det ska krävas subjektiv täckning av den handlingsregel som är straffsanktionerad. I rättslitteraturen har det framförts att det i situationer av detta slag bör krävas uppsåt eller, i förekommande fall, oaktsamhet avseende att ”icke-görandet” är

en straffbelagd underlåtenhet, dvs. subjektiv täckning av att man var skyldig att utföra handlingen, t.ex. göra en anmälan. (Se Petter Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl., 2013, s. 336 ff.)

13. Om det inte skulle krävas subjektiv täckning i förhållande till skyldigheten att handla, utan endast avseende de faktiska omständigheterna, skulle i princip alla sådana gärningar som avser t.ex. underlåten anmälan anses som uppsåtliga. Det blir då i det närmaste omöjligt att göra skillnad mellan olika fall i fråga om klandervärdhet. Detta är knappast godtagbart (jfr uttalandet i propositionen, se p. 5). Därför bör regeln vara, att straffansvar i dessa situationer förutsätter att gärningsmannen kan klandras för att han eller hon inte kände till skyldigheten att handla.

14. Det ska tilläggas att i ett fall som detta, där det alltså krävs subjektiv täckning av en rättslig reglering som har betydelse för straffansvaret, det i fråga om den regleringen inte ska göras någon prövning av om ansvarsfrihet ska inträda enligt bestämmelsen om straffrättsvillfarelse i 24 kap. 9 § brottsbalken. En sådan prövning ska göras endast om den handlande har misstagit sig på en i sammanhanget aktuell rättsregel som inte behöver vara subjektivt täckt. Regeln i 24 kap. 9 § innehåller ett fristående subjektivt culperekvisit som utgör en ytterligare förutsättning för personligt ansvar och som ska prövas först om det har konstaterats att övriga förutsättningar för straffansvar är uppfyllda. (Jfr ”Taxiflygfallet” NJA 1984 s. 780, ”Den oanmälda införseln” NJA 2003 s. 268 och ”Duvhöken” NJA 2012 s. 281 p. 8; se också SOU 1988:7 s. 184.)

Bedömningen i detta fall

15. BQ har alltså när han förde sin bil sammanstött med ett vildsvin men inte anmält händelsen till polisen förrän efter drygt 13 timmar, vilket inte uppfyller lagens krav på att anmälan ska ske snarast möjligt.

16. Att framföra motorfordon är typiskt sett förenat med allvarliga risker av skilda slag. Det måste därför ställas höga krav på att bilförare känner till de regler som i olika hänseenden gäller för trafiken eller undersöker vilka regler som är tillämpliga om något ovanligt skulle inträffa. BQ var medveten om att det kunde finnas en skyldighet att anmäla en sammanstötning med ett vildsvin även om han hade en annan uppfattning beträffande omfattningen av den eventuella anmälningsskyldigheten. Att då inte så snart som möjligt ta reda på bestämmelserna på området får bedömas som grovt oaktsamt.

17. Det som därmed återstår att pröva är om gärningen är ringa.

18. Vid prövningen av om en gärning är ringa ska samtliga omständigheter beaktas. Det innebär att inte bara objektiva faktorer är av betydelse utan också den grad av uppsåt eller oaktsamhet som gärningsmannen har visat. Det bör därför beaktas om den tilltalade har varit medveten om överträdelsen av regeln eller inte. Vilka åtgärder som han eller hon har vidtagit för att vid behov få kännedom om vad som gäller har också betydelse. (Se NJA 2004 s. 164 och NJA 2012 s. 281 p. 13.)

19. I det här fallet har det inte rört sig om något uppsåtligt brott. Att det var fråga om en lätt sammanstötning talar för att vildsvinet inte skadades. BQ har på eget initiativ anmält händelsen, låt vara för sent och med ett annat motiv än det som ligger bakom den aktuella regleringen. Hans dröjsmål med att anmäla det inträffade inskränkte sig till ett antal timmar och försvårade inte identifieringen av olycksplatsen. Sammantaget får omständigheterna bedömas

vara sådana, att det är fråga om ett ringa fall. BQs gärning ska därmed inte föranleda ansvar för honom utan han ska frikännas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Kerstin Calissendorff (skiljaktig),
Göran Lambertz, Martin Borgeke, Dag Mattsson (skiljaktig) och
Stefan Johansson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Erika Bergman

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2016-05-31

Mål nr
B 1326-15

SKILJAKTIG MENING

Justitieråden Kerstin Calissendorff och Dag Mattsson är skiljaktiga i fråga om motiveringen enligt följande.

Om ett vildsvin har varit inblandat i en sammanstötning med ett motorfordon, är fordonets ägare skyldig att snarast möjligt underrätta närmaste polismyndighet (40 § jaktförordningen). Genom underrättelseskyldigheten vill man i största möjliga mån försöka undvika att vilt utsätts för onödigt lidande till följd av trafikolyckor.

BQs bil sammanstötte med ett vildsvin den 31 januari kl. 22.30. Han anmälde detta till polisen den 1 februari kl. 11.42.

En bedömning av om en anmälan har gjorts tillräckligt snabbt kan inte bara ta sin utgångspunkt i hur lång tid som har gått från sammanstötningen och vad som objektivt sett varit möjligt för bilägaren. Liksom annars måste hänsyn tas även till andra omständigheter av betydelse. Frågan är vad som är rimligt att begära av den enskilde i den uppkomna situationen, utifrån underrättelseskyldighetens syfte och det krav på skyndsamhet som lagen föreskriver. För straffansvar krävs dessutom att det föreligger en grovt oaktsam underlåtenhet.

Dok.Id 122851

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	

BQ, som är en äldre man, körde långsamt en sen vinterkväll på en grusväg vid Ålshult i Småland när han plötsligt såg – vad han uppfattade som – ett litet vildsvin framför bilen i strålkastarljuset. Han bromsade in men kunde inte hindra att bilen stötte lätt ihop med djuret. Han fortsatte en bit på vägen för att kunna vända runt, och körde tillbaka för att se vad som hänt. Djuret hade då försvunnit iväg ut i skogen. Sedan körde han hem. När han var hemma kontrollerade han bilen och såg att det inte fanns några skador; bara en plastdetalj där fram hade satt sig en aning snett. Han var lite uppskakad, det var sent och han lade sig för att sova. Nästa morgon diskuterade han händelsen med sin hustru. De kom fram till att de borde anmäla det inträffade för polisen, kanske framför allt för statistikens skull. De letade i olika telefonkataloger och på nätet efter ett lämpligt nummer till polisen. Till slut bestämde de sig för att de måste ringa 112 och försöka anmäla sammanstötningen där.

Om BQ hade ringt polisen redan när han kom hem vid midnatt den 31 januari, hade det lett till att polisen ordnat så att en jägare kontaktat honom på morgonen nästa dag för att få uppgifter om var djuret kunde sökas. Det kan – mot bakgrund av de rutiner som gäller – uteslutas att jägaren hade gett sig ut omedelbart på natten för att söka efter det eventuellt skadade djuret.

Däremot hade det naturligtvis varit bra om BQ hade ringt och anmält sammanstötningen tidigt på morgonen den 1 februari.

Med hänsyn till omständigheterna kan tidsutdräkten emellertid i varje fall inte anses som sådan att BQ har varit grovt oaktsam (jfr prop. 1994/95:23 s. 67). Han ska därför frikännas.